

ԿԱՐԾԻՔ

Արման Արսենի Բաբախանյանի «Քրեական ենթամշակույթի դեմ պայքարի քրեակարավական հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» ԺԲ.00.05
«Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա, քրեակատարողական իրավունք»
մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական
աստիճանի հայցման ատենախոսության վերաբերյալ

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը կասկած չի հարուցում: Քրեական ենթամշակույթի մաս կազմող վարքականուների ներթափանցումը հասարակական հարաբերությունների տարբեր ոլորտներ հիմք է տախս խոսելու ոչ միայն սոցիալ-բարոյական խնդիրների, այլև պետական ինստիտուտների նկատմամբ վստահության նվազման, իրավապահ մարմինների լիազորությունների արդյունավետ իրացման բարդությունների ու քրեակարավական քաղաքականության կատարելագործման անհրաժեշտության մասին:

Քրեական ենթամշակույթը վտանգավոր է նրանով, որ ձևավորում է հակաիրավական ինքնավար համակարգ, որը ձևավորում է իրավունքի հետ մրցող «ստվերային» նորմեր: Այս երևույթը հատկապես տեսանելի է քրեակատարողական հիմնարկներում, անչափահասների շրջանում, որոշ չափով՝ գինված ուժերում: Քրեական ենթամշակույթի ազդեցության պահպանման պատճառներից է նաև հասարակական գիտակցության մեջ արմատավորված «գողական» ավանդույթների և դրանց առնչվող հակաիրավական երևույթների ոռմանտիզմացիայի երկարամյա ժառանգությունը, որը ևս բարդացնում է իրավապահ և կանխարգելիչ ջանքերի արդյունավետությունը: Բացի այդ, նոր քրեական օրենսդրության գործողության պայմաններում գործնականում առաջանում են քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցանակների որակման և սահմանազատման խնդիրներ:

Այս համատեքստում քրեական ենթամշակույթից բխող մարտահրավերների դեմ պայքարը դառնում է պետական անվտանգային քաղաքականության անբաժանելի ուղղություն, իսկ քրեական ենթամշակույթից բխող վտանգների բազմաշերտ բնույթը, դրանց դրսնորումների դինամիկան և դրանց դեմ պայքարի իրավական ու կազմակերպչական մեխանիզմների կատարելագործման պահանջը վկայում են ատենախոսության թեմայի արդիականության և կարևորության մասին:

Ատենախոսության ուսումնասիրությունը հիմք է տախս պնտելու, որ ատենախոսը հաջողությամբ լուծել է հետազոտության խնդիրները, որի շնորհիվ իրականացվել է հետազոտության նպատակը. այն է՝ քրեական ենթամշակույթին առնչվող քրեակարավական նորմերի խոր վերլուծությունը, դրանցում առկա հակասությունների, թերությունների և բացթողումների բացահայտումը, օրենսդրական և իրավակիրառ մակարդակներում քրեական ենթամշակույթի դեմ քրեակարավական հակագրեցության արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված, գիտականորեն հիմնավորված քրեակարավական միջոցների համակարգի մշակումը:

Ատենախոսությունն ունի կոտ տրամաբանական կառուցվածք. այն կազմված է ներածությունից, երկու գլուխներից, որոնք ներառում են ուրեմն պարագրաֆ, եղակացությունից, օգտագործված իրավական ակտերի և գրականության ցանկից, երկու հավելվածից:

Աշխատանքի առաջին գլխում ատենախոսն անդրադարձել է Հայաստանի Հանրապետությունում քրեական ենթամշակույթի տարածվածությանը և դրա դեմք քրեական պայքարի ընդհանուր հիմնախնդիրներին: Մասնավորապես, համակողմանի ուսումնասիրվել են Հայաստանի Հանրապետությունում քրեական ենթամշակույթի տարածման միտումները, քրեական ենթամշակույթը բնութագրող եզրույթների օրենսդրական ամրագրման առանձին հարցեր, քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում քրեական ենթամշակույթին առնչվող իրավակարգավորումների նախատեսման հիմնախնդիրը, քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքների քրեականացման սոցիալական պայմանավորվածությունը:

Ատենախոսության երկրորդ գլուխը նվիրված է քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցատեսակների քրեական բնութագրին, որի շրջանակներում ատենախոսը վերլուծել է քննակրվող հանցակազմերի օրենսդրությունը և սուբյեկտիվ հատկանիշները, ծանրացնող հանգամանքները, ինչպես նաև այդ հանցանքները կատարած անձանց քրեական պատասխանատվությունից ազատելու առնչվող հարցերը:

Եղակացության մեջ ատենախոսն ամփոփել է կատարված հետազոտության արդյունքները՝ ամփոփ ներկայացնելով իր եղահանգումներն ու առաջարկությունները: Պետք է փաստել, որ հեղինակին հաջողվել է հետազոտվող հիմնախնդրի վերաբերյալ ներկայացնել ինքնուրույն և գիտականորեն հիմնավորված հետևողական ներկայացները, ինչպես նաև հիմնավոր օրենսդրական առաջարկությունները: Հեղինակի դատողություններն ու եղահանգումներն ունեն գիտագործական կարևոր նշանակություն և կարող են օգտակար լինել ինչպես նշված թեմայով հետագա հետազոտությունների, այնպես էլ քրեական օրենսդրության կատարելագործման տեսանկյունից:

Ատենախոսի տեսական դատողությունների և եղահանգումների հիմնավորվածությունն ապահովվել է կատարված հետազոտության մեթոդաբանական բազայով, գրականության մեջ քանակության աղբյուրների օգտագործմամբ, հարուստ փորձառնական հիմքով: Այս ամենը թույլ է տալիս ատենախոսի հետևողական ներկայացները համարել գիտականորեն հիմնավորված և հավաստի:

Ընդհանուր առմամբ դրական գնահատելով ատենախոսությունը՝ այնուամենայնիվ, հարկ ենք համարում ներկայացնել դրա վերաբերյալ որոշ նկատառումները: Մասնավորապես՝

1. Ատենախոսության առաջին գլխի երրորդ պարագրաֆի շրջանակներում ատենախոսը քննարկման առարկա է դարձնում քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում քրեական ենթամշակույթին առնչվող իրավակարգավորումների նախատեսման հիմնախնդիրը: Կատարված ուսումնասիրության արդյունքներով ատենախոսը, ի թիվս այլ հետևողական ներկայացների, նշում է նաև, որ բացակայում է անհրաժեշտությունը << քրեական օրենսգրքում սահմանել օրենքով նախատեվածից ավելի մեղմ պատիժ նշանակելու

ինստիտուտի կիրառման արգելք քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցանքների դեպքում, ինչպես նաև բացակայում է անհրաժեշտությունը նախատեսվ հանցագործությունների համակցության և դատավճիռների համակցության դեպքում ազատազրկման ծևով վերջնական պատժի առավել բարձր վերին շեմ սահմանելու, երբ անձը կատարել է քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցանք (էջեր 46-49): Սակայն եթե օրենքով նախատեվածից ավելի մեղմ պատժի նշանակելու ինստիտուտի կիրառման արգելքի սահմանման անհրաժեշտության բացակայությունն ատենախոսը հանգամանորեն հիմնավորել է (ի թիվս այլնի՝ նաև փաստարկելով, որ նման արգելք նախատեսելը կարող է հանգեցնել հակառակ արդյունքի), ապա հանցագործությունների համակցության և դատավճիռների համակցության դեպքում ազատազրկման ծևով վերջնական պատժի առավել բարձր վերին շեմ սահմանելու անհրաժեշտության բացակայությունը հիմնավորվել է լոկ այն փաստարկով, որ գործող քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված են հանցագործությունների համակցության և դատավճիռների համակցության դեպքում ազատազրկման ծևով վերջնական պատժի այնպիսի վերին շեմեր, որոնք հնարավորություն են տալիս ապահովել արդարության և պատասխանատվության անհատականացման սկզբունքի իրացումը և պատժի նպատակներին հասնելը (էջ 48): Հաջորդիվ ատենախոսը նշում է նաև, որ քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցանքների համար հանցագործությունների համակցության և դատավճիռների համակցության դեպքում ազատազրկման ծևով վերջնական պատժի վերին շեմի հարցում տարբերակված մոտեցումը որևէ դրեական ազդեցություն չի ունենա քրեական ենթամշակույթի դեմ քրեաիրավական պայքարի արդյունավետության բարձրացման գործում: Կարծում ենք, որ ատենախոսի նշանակած հետևողությունը և կանխատեսումը լրացնուիչ հիմնավորման կարիք ունեն:

2. Ատենախոսության երկրորդ գլխի առաջին պարագանքի շրջանակներում կատարված ուսումնասիրության արդյունքներով ատենախոսը հանգում է այն հետևողության, որ բացակայում է գողական աշխարհ ստեղծելը քրեականացնելու անհրաժեշտությունը, հետևաբար, քրեական օրենսգրքի 323-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ գողական աշխարհ ստեղծելու մասով, անհրաժեշտ է ուժը կորցրած ճանաչել (էջ 75): Ատենախոսի այդ առաջարկությունը համարում ենք հիմնավորված և համաձայն ենք ներկայացված փաստարկների հետ: Սակայն եթե այդ առաջարկության իրագործման նպատակով քրեական օրենսգրքի 323-րդ հոդվածով պատասխանատվություն նախատեսվի միայն գողական աշխարհը դեկավարելու համար, ինչպես դա առաջարկում է ատենախոսը, ապա քրեաիրավական արգելքի տիրույթից դուրս կմնա գործող քրեական օրենսգրքի 323-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցակազմի երկընտրելի արարքներից մեկը՝ քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորում ստեղծելը: Գործող քրեական օրենսգրքի 323-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցակազմի մյուս երկընտրելի արարքի՝ քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորում դեկավարելու համար քրեական պատասխանատվությունը կպահպանվի, քանի որ գողական աշխարհ դեկավարելն իր մեջ ներառում է նաև քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորում դեկավարելը: Սակայն քրեական ենթամշակույթ կրող նոր խմբավորում ստեղծելը, որը գործնականուա

հավանական առանձին արարք է, կիայտնվի քրեական պատասխանատվության տիրույթից դուրս, այնինչ այդպիսի արարքները, մեր կարծիքով, ունեն քրեականացման համար բավարար հանրային վտանգավորություն: Քրեական օրենսգրքի 318-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմը՝ հանցավոր կազմակերպություն ստեղծելը, չի կարող տարածվել քրեական Ենթամշակույթ կրող նոր խմբավորում ստեղծելու բոլոր դեպքերի վրա, քանի որ քրեական Ենթամշակույթ կրող նոր խմբավորումը կարող է չհամապատասխանել հանցավոր կազմակերպության բոլոր հատկանիշներին: Ենելով վերոգրյալց՝ կարծում ենք, որ գործող քրեական օրենսգրքի 323-րդ հոդվածում միայն գողական աշխարհը դեկավարելու համար քրեական պատասխանատվություն սահմանելու հետ միաժամանակ անհրաժեշտ է քրեական օրենսգրքում պահպանել նաև քրեական Ենթամշակույթ կրող խմբավորում ստեղծելու համար քրեական պատասխանատվությունը:

3. Ատենախոսության երկրորդ գլխի առաջին պարագրաֆում ատենախոսը նշում է՝ «(...) գողական աշխարհի հետապնդած նպատակների իրականացմանը, օրինակ՝ մասնավոր հարցերին առնչվող վեճերը (խնդիրները) լուծելուն ներգրավված լինելու դեպքում գողական աշխարհին չանդամակցող անձի արարքը Ենթակա է որակման գործող Օրենսգրքի 324-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ որպես գողական աշխարհի հետապնդած նպատակների իրականացմանը ներգրավված լինելը: Իսկ գողական աշխարհի դեկավարի կողմից գողական աշխարհի կառավարչական գործառույթների իրականացմանը, օրինակ՝ կարգապահությունը խախտած գողական աշխարհի անդամի նկատմամբ տույժի միջոց կիրառելուն, գողական աշխարհին չանդամակցող անձի կողմից օժանդակ ներգրավվածություն ունենալու դեպքում վերջինիս արարքը Ենթակա է որակման գործող Օրենսգրքի 46-323-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ որպես գողական աշխարհը դեկավարելու օժանդակություն (...):» (Էջեր 87-88): Կարծում ենք, որ բերված օրինակում անձի արարքը նույնպես պետք է որակել 324-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ որպես գողական աշխարհի հետապնդած նպատակների իրականացմանը ներգրավված լինել, այլ ոչ թե 46-323-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ որպես գողական աշխարհը դեկավարելու օժանդակություն: Նախ՝ գողական աշխարհի անդամի կողմից կարգապահությունը խախտելը, մեր կարծիքով, կարող է մեկնաբանվել որպես մասնավոր հարցերին առնչվող խնդիր, իսկ նրա նկատմամբ տույժի միջոց կիրառել՝ մասնավոր հարցերին առնչվող խնդիրի լուծում, հետևաբար՝ գողական աշխարհի նպատակ: Բացի այդ, գողական աշխարհը դեկավարելը, մեր կարծիքով, բոլոր դեպքերում ուղղված է գողական աշխարհի նպատակների իրականացմանը, և եթե ընդունենք, որ անձը գողական աշխարհը դեկավարելու հանցակից է (տվյալ դեպքում օժանդակող), ապա, ենելով հանցակցության սուբյեկտիվ հատկանիշներից, պետք է ընդունենք նաև, որ այդ անձը գիտակցել է, որ իր արարքն ուղղված է կատարողի հանցանքի նպատակների, տվյալ դեպքում՝ գողական աշխարհի նպատակների իրականացմանը:

Այսուամենայնիվ, ներկայացված դիտողությունները կրում են մասնավոր բնույթ և չեն նվազեցնում ատենախոսի կողմից կատարված հետազոտության գիտական արժեքը:

Ատենախոսության իմանական դրույթներն արտացոլված են հեղինակի իրատարակած տասը գիտական հոդվածներում, սեղմագրի բովանդակությունը համապատասխանում է ատենախոսության բովանդակությանը:

Ենելով վերոգրյալից՝ կարող ենք փաստել, որ Արման Բաբախանյանի ատենախոսությունը պատրաստված է պատշաճ գիտական մակարդակով, ատենախոսության ծևավորման պահանջներին համապատասխան:

«Ետևություն՝ Արման Արտենի Բաբախանյանի «Քրեական ենթամշակույթի դեմ պայքարի քրեափական հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» վերտառությամբ ատենախոսությունը համապատասխանում է ԲԿԳԿ-ի կողմից ներկայացվող պահանջներին, իսկ դրա հեղինակն արժանի է ԺԲ.00.05 «Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա, քրեակատարողական իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածովի գիտական աստիճանի շնորհման:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

«ՀԳՆ կրթահամալիրի ուսումնական աշխատանքները

համակարգող պրոռեկտոր

Միսակ Մարկոսյան

25 նոյեմբերի, 2025 թվական

Պաշտոնական ընդդիմախոս, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, «ՀԳՆ կրթահամալիրի ուսումնական աշխատանքները համակարգող պրոռեկտոր Միսակ Մարկոսյանի ստորագրությունում եմ:

«ՀԳՆ կրթահամալիրի մարդկային
ռեսուրսների կառավարման բաժնի պետ

Արշակ Ավագյան
25 նոյեմբերի, 2025 թվական